

Socialdepartementet

Socialstyrelsen

Uppdrag till Socialstyrelsen att stötta kommunernas socialtjänster i vissa barnskyddsärenden

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utforma ett operativt, verksamhetsnära och behovsbaserat stöd till kommunernas socialtjänster i syfte att stärka kvaliteten och rättssäkerheten i handläggningen av särskilt ingripande och komplexa ärenden inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Socialstyrelsen ska senast den 9 april 2027 lämna en muntlig delredovisning om hur myndigheten har planerat genomförandet av uppdraget samt en närmare analys av kommunernas behov till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Socialstyrelsen ska senast den 8 februari 2028 lämna en skriftlig delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) innehållande en rättslig analys om möjligheter att ge stöd, former för dessa och hur de kan anpassas för att möta kommunernas behov.

Socialstyrelsen ska senast den 2 mars 2029 slutredovisa uppdraget.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda högst 1 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. anslagsposten 4 Utvecklingsmedel.

Redovisningarna ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Den sociala barn- och ungdomsvården grundas på bestämmelser i socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, om socialnämndens ansvar för insatser till barn, unga och familjer. Vissa insatser kan genomföras utan samtycke med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Regeringen har initierat ett arbete för att reformera den sociala barn- och ungdomsvården och stärka vårdkedjan för barn och unga i behov av samhällets stöd och skydd. En ny socialtjänstlag trädde i kraft den 1 juli 2025 och ny lagstiftning föreslås ersätta nuvarande LVU. Lagrådsremissen För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga beslutades den 19 mars 2026 (S2026/00562). Den nya lagen väntas träda i kraft den 1 januari 2027. Regeringen beslutade därtill i april 2026 om lagrådsremissen Förebyggande insatser inom socialtjänsten till skydd för barn och unga vid bristande medverkan (S2026/00791), i vilken det föreslås en ny lag om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas.

Handläggning och utredning av barns och ungas behov av skydd och stöd ställer höga krav på rättssäkerhet och på personalens kompetens. De som handlägger ärenden som berör barn och unga behöver t.ex. uppfylla speciella behörighetskrav i form av en socionomexamen och tillräcklig erfarenhet för uppgiften (25 kap. 1 § SoL). Samtidigt som det behöver ställas höga krav på den som handlägger ärenden inom socialtjänsten är personalförsörjningen en utmaning. Exempelvis visar Socialstyrelsens lägesrapport 2026 avseende individ- och familjeomsorgen på upplevda svårigheter i rekrytering och att tillgången till socionomutbildad personal med erfarenhet av barnutredningar varierar i landet. Många socialchefer vittnar också om att barns och ungas behov blir alltmer komplexa. Det är svårt att rekrytera personal och ge de insatser som barn och unga har behov av och rätt till. Därtill är arbetsmiljön för socialtjänstens personal många gånger svår, inte minst på grund av omgivningens försök till otillbörlig påverkan (Vision 2025, Socialchefsrapport 2025).

Med rätt kompetens och erfarenhet ökar förutsättningarna för att personalen ska kunna bidra till god kvalitet och likvärdiga bedömningar i socialtjänstens verksamhet. Som ett sätt att stärka kvaliteten och rättssäkerheten inom den sociala barn- och ungdomsvården har det återkommande diskuterats om det finns ett behov av att öka förekomsten av utomstående expertis i handläggningen. I betänkandet Rättssäker samhällsvård för barn och unga

(SOU 2026:8) lämnar utredningen bl.a. förslag för att underlätta och öka inslaget av sakkunskap, inom exempelvis psykiatri och medicin, i både socialnämnd och domstol. Socialstyrelsen föreslås t.ex. få i uppdrag att förordna lämpliga sakkunniga. Utredningens förslag har remitterats och remisstiden löper ut den 10 augusti 2026. Förslagen kommer därefter beredas i Regeringskansliet.

Ett annat sätt att stötta yrkesverksamma och öka kvaliteten i handläggningen är att myndigheter tillhandahåller verksamhetsnära stöd. Till exempel är det numera reglerat i förordning (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen att myndigheten ska arbeta med förstärkningsteam (4 § 5). Förstärkningsteam riktar sig till den sociala barn- och ungdomsvården och är därför aktuell för den delen av socialtjänsten som arbetar med barn och unga upp till 21 år. Arbetssättet innebär att en grupp medarbetare från Socialstyrelsen ger råd, stöd och vägledning till kommuner som vill förbättra kvaliteten i socialtjänstens brottsförebyggande arbete. Stödet bygger på bästa tillgängliga kunskap för att barn och unga som riskerar att begå brott ska få rätt bedömningar och rätt insatser. Insatserna skräddarsys och anpassas efter den aktuella kommunens behov och förutsättningar.

Ett annat exempel på hur myndigheter arbetar nära verksamheter för att stödja yrkesverksamma är det uppdrag länsstyrelserna har att säkerställa likvärdigt och specialiserat stöd till personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck inom ramen för regionala resurscentrum (A2025/01207). Regionala resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck syftar till att förbättra samhällets stöd till våldsutsatta personer som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld. De vänder sig till utsatta barn och vuxna, men ger även stöd och vägledning till yrkesverksamma inom framför allt socialtjänst, skol- och fritidsverksamhet, polis- och åklagarmyndighet och inom hälso- och sjukvården. Inom detta uppdrag erbjuder Länsstyrelsen i Östergötland även stöd via en stöddlinje för yrkesverksamma.

Ett ytterligare exempel är Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brottsförebyggande rådet som tillhandahåller behovsanpassat stöd till lokala aktörer. CVE har ett mobilt stödteam som erbjuder vägledning och, behovsanpassat stöd till yrkesverksamma i frågor som rör våldsbejakande extremism främst inom kommunal verksamhet såsom socialtjänst och skola.

Många socialtjänster köper dessutom in extern handledning för att stödja och kompetensutveckla sin personal.

Ärenden som rör skydd och stöd till barn och unga och deras familjer utmärks ofta av att det finns en sammansatt problembild. Det gäller inte minst ärenden där barnet eller den unge kan ha behov av heldygnsvård och det saknas samtycke till insatsen. Det verksamhetsnära stöd som beskrivs ovan bör enligt regeringen kunna tjäna som förebild för att utveckla riktade stödinsatser till kommunernas socialtjänster i handläggningen av sådana ärenden.

Närmare om uppdraget

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utforma ett operativt, verksamhetsnära och behovsbaserat stöd till kommunernas socialtjänster i syfte att stärka kvaliteten och rättssäkerheten i handläggningen av särskilt ingripande och komplexa ärenden inom den sociala barn- och ungdomsvården. Sådana ärenden är exempelvis ärenden om vård av barn och unga utanför det egna hemmet, i synnerhet i de fall vården inte kan genomföras med samtycke, utan behöver ske med stöd av LVU.

Socialstyrelsen ska kunna ge socialtjänsten stöd och rådgivning kring arbetsätt och metodval samt kunna föreslå lämplig utomstående sakkunskap. Stödet kan avse situationer där socialtjänsten är beroende av utomstående expertis för att göra en adekvat bedömning, t.ex. beroende på en särskilt komplex eller ovanlig medicinsk eller psykiatrisk problematik hos barnet, den unge eller vårdnadshavaren. Det kan också gälla andra komplexa ärenden av sällankaraktär, t.ex. ärenden med internationell anknytning. Syftet är att stötta socialtjänsternas personal och stärka kvaliteten och likvärdigheten rörande handläggningen av sådana ärenden. Stödet ska ges utan att Socialstyrelsen tar över det ansvar som ligger på kommunen för myndighetsutövningen.

Inom ramen för uppdraget ska Socialstyrelsen lämna delredovisningar till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningarna ska redogöra för vilka behov kommunerna har av stöd rörande särskilt ingripande och komplexa ärenden som rör skydd och stöd till barn och unga, en rättslig utredning om möjligheter att ge stöd, vilka former av stöd som kan erbjudas samt hur stödet ska anpassas till kommunernas behov.

Uppdraget ska genomgående ha ett barnrätts-, funktionshinders- och jämställdhetsperspektiv. Vidare ska hänsyn tas till att flera av dessa barn kan bära med sig trauman och svårigheter kopplade till tidigare våldsutsatthet.

Regeringen beräknar att 5 000 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2027 och 5 000 000 kronor för 2028, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Greta Lundberg

Kopia till

Riksdagen/socialutskottet
Socialdepartementet/SOF